

УДК 316.612 (075)

DOI: 10.12958/1817-3764-2023-6-43-50

Товстуха Олеся Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Полтава, Україна.

aleksa.lnu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7998-1208>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми. Життєвий шлях людини можна розглядати як триаду трьох періодів розвитку: передпрофесійного, професійного та післяпрофесійного. Дієвість професійного становлення та розвитку особистості фахівця із соціальної та соціально-педагогічної роботи залежить від багатьох чинників (психологічна готовність і відповідність вимогам професії; спрямованості на діяльність у соціальній, соціально-педагогічній і соціально-психологічній сферах; наявність стійкого інтересу та схильності до професії тощо).

Проблема професійного становлення та компетентності фахівця широко обговорюється в науково-професійній літературі. Методологічні та теоретичні аспекти розвитку професійної компетентності розглянуті в роботах А. Адлер, А. Белінської, В. Бочарової, В. Докучаєвої, Є. Зеєра, Є. Клімова, І. Кондакова, Н. Краснової, Т. Кудрявцевого, Н. Ларіонової, А. Ляшенка, А. Маркової, Л. Мітіної, Ю. Поваренкова, Г. Попович, М. Пряжнікова, Д. Разіної, Є. Романової, В. Сидорової, С. Харченко, Є. Холостової. Різним аспектам професійного розвитку соціальних педагогів/соціальних працівників присвятили свої праці Т. Басюк, О. Безпалько, Р. Вайнола, О. Гуренко, І. Зверєва, А. Капська, Н. Краснова, Г. Лактіонова, Н. Ларіонова, О. Караман, Л. Міщик, Н. Павлик, Л. Пахомова, В. Поліщук, О. Пожидаєва, А. Рижанова, С. Харченко, Л. Штефан.

Попри наукові доробки знаних фахівців у галузі соціальної педагогіки та соціальної роботи щодо професійного становлення та компетентності фахівця соціально-педагогічної сфери, психологічний аспект становлення цієї когорти працівників залишається не досить розкритим.

Метою статті є визначення психологічних особливостей процесу професійного розвитку майбутніх фахівців соціально-педагогічного профілю діяльності.

Для реалізації мети дослідження нами був використаний комплекс **теоретичних методів дослідження:** аналіз психолого-педагогічної та соціально-педагогічної літератури із проблеми дослідження, узагальнення незалежних характеристик, вивчення й аналіз педагогічного, психологічного та соціального-педагогічного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Питання професійного розвитку та доцільності підготовки конкурентоспроможних фахівців особливо важливе в умовах інформаційних технологій, технологізації та проблемного характеру професійної діяльності. Сучасна вища освіта має створювати необхідні умови для забезпечення високої доданої вартості шляхом безперервного професійного розвитку та підготовки компетентних фахівців з акцентом на самовдосконалення. Важливо також володіти необхідними професійними якостями (рисами) та практичними навичками, які є передумовами для

ефективного функціонування особистості як професіонала.

Професійне становлення – це продуктивний процес розвитку та саморозвитку особистості, освоєння та самопроєктування професійно орієнтованих видів діяльності, визначення свого місця у світі професій, реалізація себе у професії та самоактуалізація свого потенціалу для досягнення вершин професіоналізму (Козирєв, 2013).

Проте у психологічній і психолого-педагогічній літературі ще не склалося єдиного цілісного розуміння щодо професійного розвитку особистості фахівця із соціальної роботи. Залежно від об'єкта та мети дослідження вчені наповнюють його різним змістом. Зокрема, професійний розвиток особистості трактується ними як:

– процес розвитку особистості як суб'єкта професійної праці та становлення професійного самовизначення, результат професійно-технічної освіти;

– тривалий процес розвитку особистості з початку формування професійних намірів до цілковитої реалізації себе у професійній діяльності. Центральна ланка цього процесу – професійне самовизначення, яке виявляється в активній життєвій позиції самого індивіда;

– єдність професійного й особистісного розвитку. В основі того й іншого лежить принцип саморозвитку, що детермінує здатність практичного перетворення, що приводить до вищої форми життєдіяльності особистості – творчої самореалізації;

– продовження загального розвитку людини, але в рамках нової специфічної соціальної ситуації розвитку, яка задається змістом і умовами професійної діяльності, що освоюється (Козирєв, 2013; Професійне самовизначення, 2016; Пузь, 2020).

Соціальна та соціально-педагогічна робота забезпечує необхідні умови для безперервного розвитку та самореалізації особистості на всіх вікових етапах (курсах навчання) і в різних сферах мікросередовища. Вона містить інституціоналізовану структуру, сховище ресурсів і навичок соціальних груп, що відповідає місцевій соціальній ситуації і є основою

для створення класу для підготовки соціально-педагогічних працівників, визначаючи кількісний склад відповідно до їхнього профілю, спеціалізації та прогнозів на майбутнє.

Здобувачі освіти, які обрали соціально-педагогічну спрямованість майбутньої професії, уже в період навчання в університеті зорієнтовані на взаємодію з іншими людьми (клієнтами). Проте через особливості теоретичного компонента підготовки, динамічності та варіабельності соціального контексту, у якому відбуваються спілкування та взаємодія із клієнтом, здобувач вищої освіти стикається з тим, що:

1) стандартної, «готової» технології взаємодії із клієнтом/соціальною проблемою клієнта не існує, вона має бути вибудована з набуттям досвіду на основі теоретичних розробок і власної інтуїції;

2) безпосереднє застосування більшої частини здобутих знань, умінь і навичок можливе лише в ситуації професійного спілкування й обмежено поза професійною сферою життєдіяльності.

Професійне становлення фахівців із соціально-педагогічної роботи містить *три рівні* (Лякішева, 2019).

Перший рівень містить характеристику об'єктивних і суб'єктивних показників загального плану, які притаманні особистості, вони знаходять відображення в особистості та діяльності вже здобувачів старших курсів: відповідність обраної професії особистісним параметрам людини; відповідність особистості вимогам цієї професії, її прагнення та готовність вносити свої професійні знання та вміння в соціальну практику; досить висока продуктивність використовуваних технологій у плані соціальної допомоги, адаптації, реабілітації людини.

Другий рівень характеризує показники професіоналізму, притаманні фахівцеві-професіоналу: процесуальний; нормативно-етичний; базисний, когнітивний, особистісний, притаманний особистості та діяльності; результативний; прогностичний; професійну здатність до навчання; активну соціальну позицію, конкурентоспроможність особистості та

професії. Даний рівень характеризує високий професіоналізм особистості та діяльності у функціональному вимірі, містить творчі, індивідуальні ознаки особистості та діяльності.

Третій рівень вміщує такі показники, як творчість, індивідуальність, новаторство, мобільність і лабільність до інтересів клієнтів. Розглядаючи показник «індивідуальність» у професії фахівця із соціальної роботи, можна відзначити, що вона є чимось більшим, ніж творчість. У цю професію особа входить цілком, її життєва позиція вплітається у професійну діяльність через єдність особистості та професії, відбувається синтез професійного й особистісного в діяльності соціального працівника.

Особливою своєрідністю підготовці фахівців цього профілю діяльності надає те, що на особистість соціального працівника/соціального педагога здійснює величезний вплив комунікація в реальній ситуації «фахівець – клієнт», незалежно від того, реальна ця ситуація або програється на практичному занятті. Такий вплив пов'язаний із процесом відображення себе в іншому, можливістю побачити себе очима іншої людини, з поступовим кумулятивним утворенням особистості як соціальної якості на основі інформації, що отримується. У період навчання в університеті у здобувачів цих освітніх програм підвищуються показники комунікабельності, експресивності тощо, здобувачі набувають досвіду у спілкуванні, який компенсує скритність і відособленість у зовнішніх проявах.

Важливим аспектом є наповнення освітньої програми підготовки фахівців соціально-педагогічної галузі комплексом освітніх компонентів, які містять соціально-психологічний акцент. Спираючись на досвід закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців у цій галузі, варто зазначити, що забезпечення психологічними знаннями майбутнього соціального працівника/соціального педагога має складатися з декількох етапів.

По-перше, це комплекс освітніх компонентів з основ загальної та соціальної психології, спрямований на засвоєння здобувачами вищої

освіти нових знань і вмінь, формування необхідних навичок.

По-друге, сукупність різноманітних освітніх компонентів, які озброюють психологічними знаннями майбутнього фахівця соціально-педагогічної діяльності та забезпечують засвоєння психологічних основ соціальної роботи та соціальної педагогіки, вивчення яких, своєю чергою, дає змогу здобувачам познайомитися з тим, яким чином здобуті ними на першому етапі знання можуть бути використані на практиці для адекватного розуміння тих суб'єктів професійної взаємодії, які найчастіше стають клієнтами цього фахівця.

Так, вивчення в межах цього напряму психологічних особливостей різних вікових періодів розвитку та їх урахування в соціальній роботі/соціальній педагогіці з відповідними віковими групами дозволяє привнести знання, здобуті в галузі вікової психології, у професійну свідомість майбутнього фахівця, завжди пам'ятати та брати до уваги той факт, що людина протягом усього життя змінює не тільки біологічну форму, а й внутрішній зміст, тому кожному віку притаманні свої мета, завдання, основні суперечності, провідна діяльність, засоби спілкування та самопізнання, які приводять до розвитку психіки через відповідні новоутворення. Особливу увагу необхідно приділяти знанням здобувачів про типи психічного дезонтогенезу та методи соціально-педагогічної роботи із цією категорією клієнтів (Бацилева, 2014, с. 31).

Вивчення психологічних особливостей соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення зумовлене необхідністю знайомства майбутнього фахівця із психологічними характеристиками різних груп населення, які потребують надання їм соціальної, соціально-педагогічної, психолого-педагогічної, соціально-психологічної допомоги, і особливостями методів цієї допомоги. До таких груп належать насамперед хронічно хворі, люди з обмеженими можливостями та їхні родини, літні та самотні громадяни, жертви жорстокості та насильства, безробітні, учасники та жертви військових конфліктів,

внутрішньо переміщенні особи, постраждали від техногенних катастроф, особи, що перебувають у посттравматичних стресових станах тощо. У межах вивчення соціально-психологічних проблем роботи із цією соціальною групою обов'язковим є розуміння змісту поняття «людина з особливими потребами», основних психологічних особливостей клієнтів з обмеженими можливостями залежно від віку, якісних характеристик і ступеня вад. Важливим є знання принципів створення психологічних умов для індивідуального розвитку дітей з особливими освітніми потребами, реалізації їхніх творчих, інтелектуальних і виробничих можливостей з урахуванням труднощів, які є, та надання соціально-психологічної допомоги таким сім'ям (Бацилева, 2014, с. 31–32).

Окрім того, необхідним є формування уявлення про основи етнопсихології, психологічні особливості соціальної роботи з різними етнічними групами та запобігання етнопсихологічним конфліктам (Бацилева, 2014, с. 32).

Окрему проблему становлять психологічні умови добору осіб для усиновлення й опікунства, психокорекційна та реабілітаційна робота у створених сім'ях. Психосоціальна робота із профілактики та корекції девіантної поведінки в неповнолітніх, безперечно, має базуватись на глибокому знанні особливостей підліткової дезадаптації, психологічних особливостей особистості підлітків із труднощами виховання, системного аналізу генези девіантної поведінки як підстави для застосування адекватних психолого-медико-педагогічних, соціальних профілактичних і корекційних заходів, а також вибору шляхів взаємодії педагогів, психологів, соціальних працівників із метою надання профілактичної допомоги дітям і сім'ям «групи ризику» (Пришляк, 2014).

Далі розглянемо етапи становлення майбутніх соціальних педагогів під час навчання в закладі вищої освіти.

На перших курсах навчання уявлення здобувачів вищої освіти про навчання та професію не взаємопов'язані одне з одним. Образ професіонала розмитий, орієнтований не

зовнішню оцінку діяльності, наповнений поєднаннями знань із якостями, що забезпечують процес набуття знань. Здобувачі вищої освіти розглядають професійну самореалізацію соціального працівника/соціального педагога як зміну, удосконалення себе й інших людей у процесі психологічного впливу. Це зумовлено тим, що вони орієнтовані переважно на міфологізовані уявлення про соціальну роботу та соціальну педагогіку, на активне залучення професійних знань у своє життя. Такий підхід супроводжується загалом завищеною самооцінкою своїх професійних умінь, хоча власний образ «Я» далекий від образу професіонала і входить до структури професійної самосвідомості (Global Social Work, 2018).

На другому – третьому курсах здійснюється переосмислення своїх професійних намірів, що говорить про ситуацію деструкції очікувань щодо себе та професії. Професійна самореалізація здобувачами освіти соціально-педагогічного профілю бачиться не як вплив, а радше як взаємодія з іншими за допомогою психологічних знань, умінь і навичок. Можемо впевнено стверджувати, що тільки якщо майбутні фахівці цієї професії сприймають себе адекватно, розуміють свої недоліки та переваги, сильні та слабкі сторони своєї індивідуальності (характер, темперамент, тип нервової системи), вони зможуть ефективно надавати соціально-педагогічну, психолого-педагогічну, соціально-психологічну допомогу клієнту.

На третьому/четвертому курсах відбувається узгодження уявлень про навчання та про професію, усвідомлення власної ролі в набутті професійних умінь і побудові майбутнього. Найбільш значущими стають якості, які характеризують практичний аспект діяльності, взаємодію фахівця із клієнтом. Професійна самореалізація бачиться здобувачам освіти третього – четвертого курсів як утілення себе у професії, особистісне та професійне зростання у процесі досягнення мети та виконання завдань, які відповідають як особистим інтересам здобувача вищої освіти, так і соціальній функції майбутньої

професії, образ професіонала стає реальним і досяжним. Однак деякі здобувачі освіти закінчують навчання в закладі вищої освіти з почуттям незадоволеності собою та значно відрізняються від професійно успішних фахівців соціально-педагогічної сфери діяльності за мотиваційними, інтелектуальними й особистісними характеристиками, що може бути результатом неправильного вибору професійного фаху.

Досвід і знання, отримані соціальними працівниками та соціальними педагогами у процесі навчання та життєвої практики, є базовим підґрунтям їхнього професійного функціонування стосовно інших людей, але їхня здатність до цього може варіюватися залежно від індивідуального досвіду, інтересів і талантів. У цьому разі знання та досвід мають особливе значення у взаєминах.

Тому такі навички, як інтерв'ювання, підтримка, лідерство, зворотний зв'язок, посередництво й арбітраж, є важливими в цій галузі, оскільки спрямовані на досягнення поведінкових і світоглядних змін.

Вони мають вирішальне значення для професіоналізму фахівців соціально-педагогічного спектра діяльності, які надають необхідну допомогу клієнтам. У царині роботи із сім'ями, які опинилися у складній життєвій ситуації, соціальна підтримка військовослужбовців, людей з особливими потребами, профілактики насильства в сім'ї, злочинності, асоціальних проявів поведінки особистості, підтримка клієнтів вимагають від фахівця знань щодо відповідних теорій і концепцій, відповідного законодавства та державної політики, оперування результатами сучасних емпіричних досліджень, уміння здійснювати розробку соціально-педагогічних технологій, моделей і програм підтримки клієнтів, уміння обирати влучні й ефективні форми та методи розв'язання проблем (Особистість у розвитку, 2015).

Основною галуззю застосування професійних навичок фахівців соціально-педагогічної сфери є проблема моделювання та прогнозування майбутнього розвитку та функціонування соціальних систем, як-от сім'ї, групи та

спільноти. Це вимагає знання структур і процесів, які впливають на ухвалення рішень, здійснення повноважень, комунікативні функції та розподіл ролей.

Легітимна влада також важлива для успішної роботи соціально-педагогічних працівників. По-перше, це офіційне призначення на посаду та надання легітимних повноважень, а також наявність прав у соціально-педагогічних працівників. По-друге, це їхні повноваження й особливе ставлення до клієнтів. Статус і репутація відображають становище професіоналів у суспільстві. Їхня репутація формується у процесі взаємодії з навколишнім середовищем. Статус професіоналів соціально-педагогічної роботи багато в чому залежить від державної політики та правового становища цього роду фахівців, а репутація – переважно від ділових і особистих якостей самих соціально-педагогічних працівників.

Визначення основних особистісних рис соціально-педагогічного працівника є одним із способів покращення його професійної діяльності. По-перше, це дозволяє виокремити суттєві аспекти підготовки на кожному етапі, усунути непотрібне дублювання та забезпечити інтеграцію та динаміку між освітніми компонентами. По-друге, дозволяє оптимально підійти до побудови багаторівневої системи підготовки фахівців до соціально-педагогічної діяльності. По-третє, дозволяє виявити взаємозв'язок усіх етапів соціально-педагогічної підготовки. По-четверте, може допомогти дослідникам і педагогам у розробленні комплексних моделей професійної діяльності (під терміном «модель» мається на увазі істотна частина особистісних характеристик соціального педагога, виражена переважно у видах професійної соціально-педагогічної діяльності; зміст моделі повинен ґрунтуватися на видах професійної діяльності, що використовуються для набуття будь-яких умінь і навичок) (Пузь, 2020).

Модель діяльності соціального педагога передбачає професійні дії та створення сприятливого середовища, з усвідомленням індивідуальних, середовищних і наскрізних

питань, для цілісного розв'язання проблем людей і їхніх сімей.

В основу змісту моделі мають бути покладені такі види професійної діяльності, які будуть фундаментом для набуття будь-яких умінь. Так, можна побудувати умовну модель діяльності соціального педагога. Ця модель використовується для вдосконалення професійної соціальної та соціально-педагогічної роботи:

- як засіб вивчення процесів і явищ, пов'язаних із закономірностями професійного розвитку соціально-педагогічних працівників;

- для отримання уявлення про найбільш поширені риси особистості соціального педагога;

- як засіб модифікації процесу професійного розвитку (змісту, форми, методів тощо);

- як засіб забезпечення кореляції між знаннями, вміннями (видом діяльності) й особистісними якостями фахівців;

- як інструмент управління процесом підготовки та професійної діяльності соціально-педагогічних працівників з урахуванням поточної соціальної ситуації та прогнозів на майбутнє (Trends in global education, 2009).

Наостанок відзначимо, що відмітною особливістю соціально-педагогічної роботи в Україні є те, що цю роботу виконують не тільки професіонали, але і представники багатьох інших професій соціальної сфери. Отже, деяка «розмитість» їхнього функціонального поля діяльності прискорює, по-перше, процес реального розвитку чинної моделі соціальної підтримки як міжвідомчої, по-друге, той факт, що соціальна педагогіка здійснює виховний вплив на діяльність не тільки самих спільнот, але і соціальних педагогів.

Висновки. Отже, професійний розвиток особистості – це процес цілісного розвитку

особистості як суб'єкта професійної діяльності, детермінований соціальною ситуацією розвитку, яка проявляється в активній життєвій позиції самого індивіда щодо професійної діяльності. Поняття «професійний розвиток» є інтегральним показником, характеризується динамічною структурою, що змінюється на різних етапах розвитку особистості. У результаті проведеного аналізу психологічних особливостей професійного становлення соціально-педагогічних працівників можна сказати, що не кожна людина придатна до роботи в соціально-педагогічній сфері. Визначальним чинником є система цінностей кандидата, від якої залежать його професійна придатність і ефективність практичної діяльності. Багато тих, хто збирається стати фахівцем у цій галузі, можуть виявити серйозні «розбіжності в поглядах» між своїми настановами та системою цінностей соціальної роботи та соціальної педагогіки, як професії та покликання. У такому разі їм доведеться присвятити себе будь-якій іншій діяльності. Ті ж, хто починає опановувати цю професію, досить швидко усвідомлюють величезний вплив на неї таких чинників, як політичні сили, економічні умови, демографічні тенденції та технічний прогрес. Тому соціальна та соціально-педагогічна робота була і залишається однією з найважчих серед усього спектра професійних видів діяльності. Вона не завжди адекватно сприймається громадською думкою і не завжди добре оплачується, але є одним із найбільш важливих і шляхетних видів діяльності в цей час.

Подальші наукові дослідження плануємо присвятити проблемі пошуку критеріїв психологічної готовності майбутніх соціальних педагогів для здійснення професійної діяльності.

Література

1. Козирев М. Професійне становлення фахівця в умовах вищого навчального закладу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Психологічна»*. 2013. № 1. С. 305–313.
2. Професійне самовизначення старшокласників в умовах освітнього округу : монографія / авт. кол. : Л. А. Гуцан, О. Л. Морін, З. В. Охріменко, О. М. Пархоменко, Л. І. Гриценко, І. І. Ткачук; за ред. О. Л. Моріна. Харків : Друкарня Мадрид, 2016. 220 с.

3. Пузь І. Особливості професійного становлення особистості в сучасних умовах. *Досягнення сучасної психологічної науки та практики* : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Вінниця, 26 березня 2020 р.) : тези доповідей / за заг. ред. О. Бацилевої. Вінниця, 2020. С. 85–189.

4. Лякішева А. Професійне самовизначення студентів педагогічних факультетів: сутність та структура поняття. *Освітній простір України*. 2019. № 16. С. 102–109.

5. Бацилева О. Психологічні аспекти підготовки соціальних працівників. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2014. № 2. С. 30–35.

6. Пришляк О. Особливості професійного розвитку фахівців соціально-педагогічної сфери. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2014. № 30. С. 144–147.

7. Global Social Work Ethical Principles. URL: <https://www.iassw-aiets.org/2018/04/18/global-social-work-statement-ofethical-principles-iass> (дата звернення: 10.03.2023).

8. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 430 с.

9. Altbach, P. G., Reisberg, L. and Rumbley, L. E. Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. UNESCO 2009 World Conference on Higher Education. Paris, 5-8 July 2009. DOI: <https://doi.org/10.1163/9789004406155>.

References

1. Kozyriev, M. P. (2013). Profesiine stanovlennia fakhivtsia v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu [Professional formation of a specialist in the conditions of a higher educational institution]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya "Psykhologichna" – Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series "Psychological"*, 1, 305–313 [in Ukrainian].

2. Hutsan, L. A., Morin, O. L., Okhrimenko, Z. V., Parkhomenko, O. M., Hrytsenok, L. I., & Tkachuk, I. I. (Eds.). (2016). Profesiine samovyznachennia starshoklasnykiv v umovakh osvithnoho okruhu [Professional self-determination of high school students in the conditions of the educational district]. Kharkiv: Drukarnia Madryd [in Ukrainian].

3. Puz, I. V. (2020). Osoblyvosti profesiinoho stanovlennia osobystosti v suchasnykh umovakh [Peculiarities of the professional development of an individual in modern conditions]. *Dosiahnennia suchasnoi psykhologichnoi nauky ta praktyky – Achievements of modern psychological science and practice*. (pp. 85–189). Vinnytsia [in Ukrainian].

4. Liakisheva, A. (2019). Profesiine samovyznachennia studentiv pedahohichnykh fakultetiv: sutnist ta struktura poniattia [Professional self-determination of students of pedagogical faculties: the essence and structure of the concept]. *Osvitnii prostir Ukrainy – Educational space of Ukraine*, 16, 102–109 [in Ukrainian].

5. Batsylieva, O. V. (2014). Psykhologichni aspekty pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv [Psychological aspects of training of social workers]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho un-tu im. V. O. Sukhomlynskoho – Scientific Bulletin of the Mykolaiv State University named after V. O. Sukhomlynskyi*, 2, 30–35 [in Ukrainian].

6. Pryshliak, O. Yu. (2014). Osoblyvosti profesiinoho rozvytku fakhivtsiv sotsialno-pedahohichnoi sfery [Peculiarities of professional development of specialists in the socio-pedagogical sphere]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universyteta. Seriya "Pedahohika. Sotsialna robota" – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series "Pedagogy. Social work"*, 30, 144–147 [in Ukrainian].

7. Global Social Work Ethical Principles (2018). URL: <https://www.iassw-aiets.org/2018/04/18/globalsocial-work-statement-ofethical-principles-iass>.

8. Maksymenko, S. D., Zlyvkova, V. L., & Kuzikova, S. B. (Eds.). (2015). Osobystist u rozvytku: psykhologichna teoriia i praktyka [Personality in development: psychological theory and practice]. Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka [in Ukrainian].

9. Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. (Eds.). (2009). Trends in global education: tracking an academic revolution. UNESCO 2009 World Conference on Higher Education (5-8 July 2009). Paris. DOI: <https://doi.org/10.1163/9789004406155>.

Товстуха О. М. Психологічні особливості професійного становлення та розвитку особистості фахівців соціально-педагогічної сфери

У статті розкрито психологічні особливості професійного розвитку (становлення) здобувачів вищої освіти як майбутніх фахівців соціально-педагогічного профілю. Актуальність публікації зумовлена тим, що в контексті інформаційних технологій, технологізації та проблематичності професійної діяльності питання професійного розвитку та зручності конкурентоспроможного професійного розвитку набуває особливого значення. Проте у психологічній і психолого-педагогічній літературі ще не склалося єдиного цілісного розуміння щодо професійного розвитку особистості фахівця із соціально-педагогічної сфери діяльності.

У процесі дослідження ми дійшли висновку, що не кожна людина підходить для роботи в соціально-педагогічній сфері. Визначальним чинником є система цінностей кандидата, від якої залежить його придатність як професіонала й ефективність у практичній діяльності. Багато професіоналів-початківців у цій царині можуть виявити серйозну «розбіжність у поглядах» між своїм способом мислення та цінностями соціальної роботи/соціальної педагогіки як професії чи покликання. Важливе уникнення вищезазначених невідповідностей шляхом побудови ґрунтовної системи фахового розвитку фахівців цього профілю в закладах вищої освіти (розроблення актуальної освітньої програми; широкоформатні освітні компоненти; максимальне моделювання професійних ситуації тощо).

Ключові слова: професійний розвиток, професійне становлення, здобувач вищої освіти, соціальний педагог, заклад вищої освіти.

Tovstukha O. M. Psychological features of professional formation and personality development of specialists in the socio-pedagogical sphere

The article reveals the psychological features of the professional development (formation) of higher education graduates and future specialists in the socio-pedagogical profile. The relevance of the publication is due to the fact that in the context of information technologies, technologization and the problematic nature of professional activity, the issue of professional development and the convenience of competitive professional development acquires special importance. However, the psychological and psychological-pedagogical literature has not yet developed a unified comprehensive understanding of the professional development of the personality of a social work specialist.

During the research, we came to the conclusion that not every person is suitable for work in the socio-pedagogical field. The determining factor is the candidate's value system, which depends on his suitability as a professional and effectiveness in practical activities. Many new professionals in this field may find a serious "difference of opinion" between their way of thinking and the values of social work or social pedagogy as a profession or vocation. Avoiding the above-mentioned disputes by building a thorough system of professional development of specialists of this profile in institutions of higher education (development of an actual educational program; large-format educational components; maximum modeling of professional situations, etc.).

Key words: professional development, professional development, higher education student, social pedagogy, higher education institution.

